

جمله مرکب

حرف ربط

دانستیم که دو جمله مستقل ممکن است در پی هم بیایند و بر حسب معنی با هم پیوندند، چنانکه در دو جمله ذیل می‌بینیم :

حسن زودتر از وقت به دبیرستان آمد . هنوز در بسته بود .

همچنین دانستیم که دو جمله مستقل ممکن است با واسطه کلمه‌ای که آن را «حرف پیوند» یا «حرف ربط» می‌خوانیم بایکدیگر پیوند بیابند، چنانکه :

حسن زودتر از وقت به دبیرستان آمد و هنوز در بسته بود .

در این دو نمونه با جمله‌های مستقل سروکار داریم. یعنی هر جمله بتهایی دارای معنی تمام است. اما گاهی جمله معنی کامل ندارد و برای تمام کردن معنی آن جمله دیگری لازم است. در این حال هر يك از دو «جمله ناقص» خواندیم و مجموع هر دو را «جمله مرکب» نامیدیم .

اکنون می‌گوئیم که آنچه دو جمله ناقص را به هم می‌پیوندند، یعنی

معنی یکی را پیرو معنی دیگری قرار می‌دهد «حرف ربط» است.

حرف ربط کلمه‌ای است که دو کلمه یا دو جمله را به هم ربط می‌دهد.

بسیاری از حرفهای ربط چون بر سر جمله یا در میان جمله‌ای در آیند معنی آن جمله را پیرو معنی جمله دیگری می‌سازند .
شمع را افروختم ، اتاق روشن شد .
اینجا دو جمله مستقل هست که تنها رابطه میان آنها پیوند معنوی است .

شمع را افروختم و اتاق روشن شد .
اینجا نیز همان دو جمله مستقل هست. اما رابطه آنها کلمه «و» یعنی «پیوند لفظی» است .

در این دو صورت معنی هر يك از جمله‌ها تمام است و اگر جمله دوم گفته نشود نقصی در جمله وجود ندارد . یعنی شنونده منتظر دنباله مطلب نمی‌ماند . اگر بگوئیم:

اتاق روشن شد، زیرا که شمع را افروختم .
باز همین حال وجود دارد. اینجا نیز کلمه «زیرا که» معنی دو جمله مستقل را به هم پیوند می‌دهد و بنابراین «پیوند لفظی» است. اما اگر بگوئیم :

تا شمع را افروختم

جمله ناقص و محتاج آن است که در دنباله مطلب چیزی بگوئیم .
شنونده منتظر است تا بشنود که پس از افروختن شمع چه روی داد. این

جمله غرض اصلی گوینده نیست، بلکه پیرو جمله‌ای است که در آن غرض گوینده بیان می‌شود. جمله اصلی که در پی این جمله می‌آید این است: اتاق روشن شد. پس کلمه «تا» جمله مستقلی را به جمله ناقص تبدیل می‌کند و آن را «پیرو» جمله اصلی که «جمله پایه» خوانده شد قرار می‌دهد:

تا شمع را افروختم - اتاق روشن شد.

همچنین است کلمات: چون، همینکه، وقتی که، هنگامی که، که، آنجا

که، اکنون که، هر چند، هر چه، هر گاه، اگر، اگر چه و مانند اینها.

چون شمع را افروختم اتاق روشن شد.

همینکه شمع را افروختم اتاق روشن شد.

وقتی که شمع را افروختم اتاق روشن شد.

شمع را که افروختم اتاق روشن شد.

گاهی دو جمله با واسطه حرف ربط به یکدیگر می‌پیوندند و از آنها

یک جمله مرکب ساخته می‌شود.